

TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2017 m. vasario 9 d. Nr. 5

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis (visuomeniniai santykiai, kuriems skirtas teisinis reguliavimas, kurio stebėseną atlikta):

Paslaugų, teikiamų pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo nuostatas, įtaka viešiesiems finansams (Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui) bei socialinei aplinkai.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymas (toliau – Įstatymas), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 218 „Dėl Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“.

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai ir padariniai:

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo projekto Nr. XIP-4735 aiškinamajame rašte buvo nurodytas įstatymo projekto tikslas, uždaviniai ir numatyti teigiami padariniai:

Įstatymo projekto tikslas – sukurti naują institutą: atlygintinų žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų pagal paslaugų kvitą teikimą.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. sudaryti galimybę teikti žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitus vienkartinio pobūdžio, trumpalaikėms paslaugoms, kurių sąrašą patvirtins Lietuvos Respublikos Vyriausybė;

2. sumažinti nelegalaus darbo apimtį ir netraukiamo į apskaitą darbo užmokesčio atvejus žemės ūkyje ir miškininkystėje;

3. didinti bedarbių užimtumą;

4. sudaryti sąlygas paslaugų teikėjams savo pastangomis didinti gaunamų pajamų dydį užtikrinant, kad nebūtų prarasta teisė į piniginę socialinę paramą.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte numatyti teigiami padariniai:

1. sudaryti galimybes supaprastinta tvarka reglamentuoti ir įforminti trumpalaikių paslaugų teikimą specifinėse ūkio srityse;

2. mažinti nelegalaus darbo mastus.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas (teisinio reguliavimo sukelti teigiami ir neigiami padariniai (atsižvelgiant į asmenų pateiktus pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo), faktinių padarinių atitiktis nustatant teisinį reguliavimą planuotiems tikslams ir padariniams, jeigu kilo neigiamų padarinių – būdai, kaip juos pašalinti, ir kita):

Atliekant žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, suteiktų pagal paslaugų kvitą, 2016 metų I, II, III ir IV ketvirčių stebėseną, buvo vertinama:

1. Naujo teisinio reguliavimo įtaka nelegalaus darbo apimties pokyčiams.

Nustatyta, kad:

– Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniuose skyriuose laikotarpiu nuo 2016 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. buvo parduotos 2 534 žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitų knygelės; palyginti laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. buvo parduotos 2 377, laikotarpiu nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d. buvo parduotos 2 385 žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitų knygelės;

– **1473** draudėjai gavo žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas, teikiamas pagal paslaugų kvitą už laikotarpį nuo 2016 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. Iš jų: draudėjai juridiniai asmenys **514**, draudėjai fiziniai asmenys –**959**.

Nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. 1 444 draudėjai gavo žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas, teikiamas pagal paslaugų kvitą. Iš jų: draudėjai juridiniai asmenys – 457, draudėjai fiziniai asmenys – 987. Nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d. 1 428 draudėjai gavo žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas, teikiamas pagal paslaugų kvitą. Iš jų: draudėjai juridiniai asmenys – 406, draudėjai fiziniai asmenys – 1 022;

– **19 436** asmenys teikė žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą (įskaičiuojami asmenys, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas bent vieną dieną). Asmenų, teikusių žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas bent vieną dieną 2015 metais, buvo 18 078, 2014 metais, buvo 15 799.

Metai	Asmenys, gavę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas			Asmenys, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas bent 1 dieną
	Juridiniai asmenys	Fiziniai asmenys	Viso	
2016 m.	514	959	1473	19 436
2015 m.	457	987	1444	18 078
2014 m.	406	1022	1428	15 799
2013.04.01- 2013.12.31	1432	2514	3946	22 905

2. Ar į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą yra surenkamos privalomojo sveikatos draudimo įmokos nuo apdraustiesiems asmenims priskaičiuoto atlygio už suteiktas paslaugas sumos.

Į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą 2016 metais buvo pervesta:

2016 metais buvo pervesta **691 561,53** eurų privalomojo sveikatos draudimo įmokų už fizinius asmenis, kurie teikė paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą.

2015 metais buvo pervesta 529 tūkst. eurų privalomojo sveikatos draudimo įmokų už fizinius asmenis, kurie teikė paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, 2014 metais į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą buvo pervesta 407 664,27 euro.

3. Ar akivaizdžiai nepadidėjo apdraustųjų asmenų, dirbusių pas tą patį draudėją ir perėjusių dirbti (teikti paslaugas) pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą pas tą patį draudėją, skaičius.

2016 metais **156** asmenys dirbo pas tą patį draudėją kaip darbuotojai (dirbantys pagal darbo sutartį) ir kaip žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikėjai. **835** asmenys prieš pradėdami teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus dirbo pagal darbo sutartį pas tą patį draudėją. Pastebėtina, kad šie asmenys teikti paslaugas pagal paslaugų kvitus pradėjo tą mėnesį, kurį buvo atleisti. Galima teigti, kad atleidžiant šiuos darbuotojus (**835** asmenis) ir juos pasamdžius dirbti pagal paslaugų kvitus buvo siekiama nemokėti valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias draudėjas privalo mokėti, kai asmenys dirba pagal darbo sutartį. Šie asmenys sudaro apie **4,29 proc.** visų asmenų $[(835: 19\ 436) \times 100]$, teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus.

2015 metais 141 asmuo dirbo pas tą patį draudėją kaip darbuotojai (dirbantys pagal darbo sutartį) ir kaip žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikėjai.

604 asmenys prieš pradėdami teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus dirbo pagal darbo sutartį pas tą patį draudėją. Pastebėtina, kad šie asmenys teikti paslaugas pagal paslaugų kvitus pradėjo tą mėnesį, kurį buvo atleisti. Galima teigti, kad atleidžiant šiuos darbuotojus (604 asmenis) ir juos pasamdžius dirbti pagal paslaugų kvitus buvo siekiama nemokėti valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias draudėjas privalo mokėti, kai asmenys dirba pagal darbo sutartį. Šie asmenys sudaro apie 3,34 proc. visų asmenų $[(604 : 18\ 078) \times 100]$, teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus.

2014 metais tokių asmenų buvo 268 ir jie sudarė 1,6 proc. visų asmenų [(268 : 15 799) x 100], teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus, o 2013 metais – apie 1,8 proc. visų asmenų [(414: 22 905) x 100], teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus.

Metai	Apdraustasis, kuris dirbo pas tą patį draudėją kaip darbuotojas ir kaip paslaugų teikėjas	Apdraustieji, kurie dirbo pagal darbo sutartį pas tą patį draudėją iki pradėjo teikti paslaugas
2016 m.	156	835
2015 m.	141	604
2014 m.	154	268
2013.04.01- 2013.12.31	66	414

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė darbo inspekcija) pateikė informaciją apie 2016 metais atliktus patikrinimus žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuje – buvo patikrinti 38 ūkio subjektai, iš jų: 28 ūkininkai (fiziniai asmenys), 2 žemės ūkio bendrovės, 3 individualios įmonės, 5 uždarnosios akcinės bendrovės.

Pagal Valstybinės darbo inspekcijos pateiktą informaciją buvo surašyta 7 administracinių teisės pažeidimų protokolų, iš jų 7 pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 41 straipsnio 1 dalį (darbo įstatymų, darbo saugos ir darbo higienos norminių teisės aktų pažeidimai).

Nustatyti kiti pažeidimai: Įstatyme nustatytos paslaugų teikimo ir gavimo pagal paslaugų kvitus trukmės patikrinimų metu nesilaikė 2 asmenys, iš kurių 1 paslaugų teikėjas teikė žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas vienam paslaugų gavėjui ilgiau kaip 60 dienų, ir 1 paslaugų teikėjas, teikiantis paslaugas keliems paslaugų gavėjams, teikė paslaugas ilgiau kaip 90 dienų per kalendorinius metus.

Patikrinimų metu nustatyti 5 atvejai, kai paslaugų teikėjai neturėjo paslaugų kvito antrojo egzemplioriaus, 4 atvejai, kai kvitai nebuvo išrašyti prieš pradėdant teikti paslaugą (-as), patikrinimų metu nustatyti 5 darbo ir poilsio režimo pažeidimai.

Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – Valstybinė ligonių kasa) duomenimis, asmenų, kurie buvo apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nustatytas kategorijas ir tuo pačiu metu buvo drausti kaip asmenys, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, nuo 2016 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. priskaičiuota **35 438**. Palyginti, 2015 metais apdraustųjų asmenų skaičius buvo 23256, 2014 metais apdraustųjų asmenų skaičius buvo 25 237, o 2013 metais nuo Įstatymo įsigaliojimo 2013 m. balandžio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 31 d. – 27 985. Bedarbių, kurie teikė žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitus, skaičius 2016 m. – **14 852**, 2015 m. – 10 676, 2014 m. – 12 645, o 2013 m. – 9 901.

Valstybinės ligonių kasos duomenimis, nepilnamečių vaikų (iki 18 metų amžiaus), teikusių žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitus 2016 metais buvo **4147**, 2015 metais buvo 2 283, 2014 metais buvo 2 504, 2013 m. – 1 784. Moksleivių (nuo 18 iki 19 metų amžiaus), teikusių žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, 2016 metais – **1 977**, 2015 m. – 1 258, 2014 m. – 1 682, 2013 m. – 1 638.

Metai	Nepilnamečiai vaikai iki 18 m.	Moksleiviai (nuo 18 m. iki 19 m.)	Bedarbiai, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas
2016 m.	4 147	1 977	14 852
2015 m.	2 283	1 258	10 676
2014 m.	2 504	1 682	12 645
2013.04.01 2013.12.31	1 784	1 638	9 901

Asmenys, teikiantys paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, nėra draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, todėl suėjus pensiniam amžiui, nors ir bus dirbę (teikę paslaugas), jų darbo (paslaugų teikimo) laikotarpis nebus įskaičiuojamas į valstybinio socialinio draudimo stažą.

Registruoto ilgalaikio nedarbo paslaugų teikimas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą nemažina – asmuo išlaiko bedarbio statusą, tačiau paslaugų teikimas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą turi teigiamos įtakos formuojant ir palaikant asmenų darbo įgūdžius. Teisinis reguliavimas gali būti vertinamas dviem aspektais: asmuo teikia paslaugas, tačiau asmens teikiamos paslaugos yra trumpalaikės (maksimali trukmė iki 3 mėn.) ir tai neišsprendžia jo ilgalaikio (tvaraus) užimtumo, įsitvirtinimo darbo rinkoje. Taip pat dalis asmenų nuo darbo sutarčių formos pereina teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės kvitus.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Įstatymu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 218 „Dėl Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“ buvo sudaryta galimybė sezonines ir aukštos kvalifikacijos nereikalaujančias žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas teikti pagal paslaugų kvitą. Konstatuotina, kad sumažėjo administracinė našta ūkininkams ir kitiems žemės ūkio veiklos subjektams, nes jie nesudaro trumpalaikių darbo sutarčių ir neteikia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams nustatytos formos pranešimų apie asmens įdarbinimą ir atleidimą. Teritorinėse darbo biržose bedarbiais užsiregistravę asmenys, pradėję teikti minėtame sąraše nurodytas paslaugas, nepraranda bedarbio statuso ir gaunamos piniginės socialinės paramos (socialinės pašalpos ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijų), todėl yra suinteresuoti patys užsidirbti pajamų. Paslaugos teikėjai yra apdraudžiami privalomuoju sveikatos draudimu.

Įstatymo nuostatos pakankamai griežtai reguliuoja ir apriboja paslaugų, teikiamų pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus, kategorijas, taip pat paslaugų gavėjų ir paslaugų teikėjų teises ir pareigas, paslaugų teikimo laikotarpį bei mokestines prievoles (paslaugų per kalendorinius metus suteikus už **1 750 eurų** atsiranda prievolė mokėti gyventojų pajamų mokestį), todėl, atsižvelgiant į tai, siūlytina nebevykdyti Įstatymo taikymo stebėsenos.

Konstatuotina, kad Įstatymo tikslai buvo pasiekti.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atkreipia dėmesį, kad asmenys, teikiantys paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, nėra draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu, taip pat nėra draudžiami ir kitomis valstybinio socialinio draudimo rūšimis (ligos, motinystės, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu), todėl įvykus draudžiamajam įvykiui jie negaus jokių draustiems šiomis draudimo rūšimis asmenims mokamų išmokų, taip pat suėjus pensiniam amžiui, nors asmenys ir bus dirbę (teikę paslaugas), jų darbo (paslaugų teikimo) laikotarpis nebus įskaičiuojamas į valstybinio socialinio draudimo stažą.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti:

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. sausio 14 d. nutarimu Nr. 31 „Dėl Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo Nr. XI-2411 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ pateikė Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo Nr. XI-2411 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektą, kuriame siūlo atsisakyti Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos.

Socialinės apsaugos ir darbo viceministrė

Eglė Radišauskienė